

Gyárfás Ágnes

**SZENT ISTVÁN KIRÁLY ARCKÉPE
A TORNASZENTANDRÁSI KÁPOLNA OSZLOPÁN**

Tornaszentandrás a hajdani Torna Vármegye ősi települése már a korai időkben szakrális hely volt. Valószínűleg ennek köszönheti azt, hogy a honfoglalás után királyi birtok lett. Torna vármegyét Szent István és a későbbi királyok vadaskert gyanánt tartottak fent, ahol a karsztos fennsíkon vitézi játékokat, bajvívást, lándzsavetést stb. mutattak be. Erre utal a vármegye neve: Torna

A torna szó alapgyökének megfejtésére PhS Tibold Szabina világított rá, következtetve TOR isten nevéből, aki az északi Vikingek égistene volt, uralma alá tartozott a menydörgés, villámlás, a harc és termékenység. Mágikus kalapácsa, mely megremegtette az eget és földet, harc és teremtés eszköze volt. Apja Odin főisten, akitől a Vikingek megkapták a rúnákat, az írás mágiáját. Tor isten gyermekei Trúd, Módi és Magni voltak. A termékenység érvényes voltát szolgálták a rendszeres bajvívások, *t o r n a* játékok. A tornajátékok fogalom nem csak a magyarban, hanem az angolban is fennmaradt: **tournament** (kiejtve **tornament**). A termékenység-varázslat ősi voltát jelzi a területen a kőkorszaki emlékeket idéző temető kápolna. A faluba bevezető út mentén balra található egy csonka kúp alakú domb. A laposra megmunkált dombtető szélét kilenc monolit őrzi, középen áll a templom. Az országútról széles lépcsősor vezet a templom tornácahoz. A kápolnatemplom különlegessége a kettős boltívű szentély, amely É-NY-i tájolású. A monolitok jórésze besüppedt a föld alá, de átlag 70 cm mindegyikből látszik. A monolit formavilága sajátos: határára emlékeztet. A csonka kúp alakú domb és a széles lépcsősor számomra a TV információja alapján ausztráliai szakrális építkezést ígéz. A középamerikai piramisok hosszú, a szakrális helyhez vezető lépcsősora is emlékeztet a tornaszentandrás kúp-hegy építészeti megoldására. A dombocska bemutatásával kizárólag a külsőjét kívántuk ecsetelni.

Tudomásunk szerint a domb földalatti belső részének feltárását sem ásatással, sem elektromos eszközökkel mind máig nem kísérelték meg. Minden esetre, hogy ennyire szabályos és különálló, elgondolkoztató.

A kettős karélyú ikerszentély beazonosítása a világ építészeti hagyományába mindig érdekelt és igyekeztem európai útjaimon hasonló műemlékeket találni. Nekem nem sikerült, sem Bajorországban, sem Olaszországban. Szakmailag nagyobb műveltségű kutatás eredménye lesz, ha valaki felleli a formai megfelelést. Amíg képpel és időbeni behatárolással nem bizonyítják a hasonlóságot, addig csak feltételezéseink lehetnek.

Figyelembe kell venni, hogy maga az egész vármegye a test és a lélek egységének szentségét szolgálta a különböző kultuszhelyekkel. Tornakápolna ugyancsak régi istentiszteleti központ volt. Tornabarakony a táltosok tanulóhelye. Itt kell foglalkoznunk Szent Istvánnal, aki mind születésének szentségét, mind Szent Koronáját az ősmúltból örökölte meg. A király utódlás kérdésében azért élesedtek ki a félreértések már az államalapítás első éveiben, mert a magyarság minden rétege elvárta a királytól a táltosi hagyományok folytatását. Mind a Székely krónika, mind a családi hagyományok utalnak erre a szokásjogra. Szent István méltósága és trónja megőrzését táltosi erejének és a magyar táltos társadalom befogadó tiszteletének is köszönheti (az oklevél irodalomban az Illa berek nádak erek, könyvemben feltüntettem. 2015). A Koppány és Szent István kapcsolatához bőseges írásos emlék található a vatikáni könyvtárban. A honfoglalás utáni évtizedek pontos történelme, így bele értve Koppány históriáját is, csak ennek az írásos kódex anyagnak pontos ismerete után képzelhető el. A Vatikánban halmozták fel a táltosbotokat, sőt, a gyermekek tanuló pálcikáit is.

Szent István, mint táltos király, a regösénekekből lép elénk. Sebestyén Gyula, 1903-ban adta ki du-nántúli gyűjtésének anyagát, akadémiai támogatással. Ezt kiegészítette Székely regösénekekkel és a Júlia Szép Leány című népballadával, melyben a fényhozó csodaszarvas alapja megegyezik a regösénekek bevezetőiben szereplő csodaszarvassal. Sebestyén Gyula felfedezte ennek a hagyománynak óriási nemzeti értékét, de nem emelte ki azt a mondatot, amely pontosan a nemzeti erőt köti össze a költészettel. Ez a mondat a következő *„Ne siess, ne siess Szent István királ! Én nem vagyok ördög, hanem Úr Isten követe – Sej regölök, regölök – Szarvam vagyok, ezer vagyok - Szarvam hegyén ezer égő gyertya – Sej regölök, regölök - ”* Panavin Olga gyűjtése, délvidéki lapok, a 20-as, 30-as években. Gyűjtött Dél-Magyarországon.

Mi a fontos irodalmi közléseket mondattanilag szoktuk elemezni. Így sikerült világosságot deríteni a Halotti Beszéd legfontosabb szakrális üzeneteire. Ezért feltettük a kérdést a regösének esetében is, a mondat logikai elemeire: Ki az, aki ne siessen: Szent István Király. Ki az, akik őt nem üldözi? Az a Szent István király szolgálja, nem ördög, hanem az Úr Isten követe, maga a Csodaszarvas, aki a Fényt hozza. Gondoljuk végig, az égből jön a követ, maga a megtestesült Fény, amelyet egyenesen a királyhoz visz, mert ő a király szolgálja. Hogy milyen óriási rangot jelent ez Szent István számára, annak mind a mai napig meg-

őriztük bizonyítékát, amint a regösének varázsában szívünkbe fogadtuk mind a királyt, mind az égi követet és azt, aki ide küldte őket.

Az égi követ a Fény átadásával ráruházta a Királyra a mennyei szerepet. Szent István Fény befogadó erejének köszönheti, hogy nem csak a földi igazságtéves lett a feladata, hanem a Boldogasszony ügyét is szolgálhatta és a Boldogasszonyt visszahelyezte ősi méltóságába. A Szent Koronát az esztergomi szent oltár előtt felajánlotta Jézus Édesanyjának a Boldogasszonynak, s oltalmába helyezte Hazánkat, mint hazánk mindenkori Királynőjének. Tehát a Boldogasszony bármilyen államforma esetén is uralkodója a Nemzetnek.

Szent István fiataalkori képe az ikerszentélyt alátámasztó oszlop arculatán látható, valamivel nagyobb formában, mint életnagyság. A festő, a művét kis gyakorlattal alkotta meg. Ugyan is a templomban található ennek a portrénak kicsinyített előképe is. Hogy Szent István tekint ránk az oszlop faláról szép, bajszos fiatalember formájában, ennek emlékét pusztán a szájhagyomány őrizte meg számunkra. Ez a szájhagyomány 1000 éve él és mivel a nép minden rétege elfogadta ezt a forrást, mint a regösénekek üzenetét is, az irodalomtudomány hitelesnek tekinti.

Irodalmat a szerző az Illa berek nádak erek c. könyv végén tüntette fel.

REGÓS ÉNEK*Szent Istvánhoz*

*Napot láttam én felkelni
 Sej regölök, regölök –
 Holdat láttam én lemenni
 Sej regölök, regölök –
 A kettő közt vadat láttam
 Sej regölök, regölök –
 Egyik szarva a Napban volt
 Sej regölök, regölök –
 A másik meg a Holdban volt

 Sej regölök, regölök –

 Ne siess, ne siess Szent István
 Királ!
 Én nem vagyok ördög, hanem Úr
 Isten követe
 Sej regölök, regölök
 Szarvam vagyon, ezer vagyon
 Szarvam hegyén ezer égő gyertya
 Sej regölök, regölök –*

*Homlokomon vagyon árdeli szép Hold
 Szarvam között hozom a szép
 felkelő napot
 Sej regölök, regölök

 Két vesémen lángol két szép
 kettős kereszt
 A szőröm hegyibe számtalan szövetének
 Gyullatlan gyuladék, Oltatlan aluvék
 Sej regölök, regölök
 Jobb oldalán nagy szem égett
 Bal oldalán köd sötétlett
 Sej regölök, regölök
 Hannál engem én jó Uram
 Mennél inkább a vad után
 Sej regölök, regölök

 Egyik lába a hegyekbe
 Másik lába a tengerbe
 Sej regölök, regölök*

Komlóssy Zsuzsanna

NYITVA LÁTOM MENNYORSZÁG AJTAJÁT

Adalékok a Szent Korona kutatásához archaikus és evangéliumi hagyományok alapján¹

Révay Péter koronaőr, Túroc vármegye főispánja 1613-ban kiadott emlékiratában a 600 éve tündöklő magyar Szent Korona sorsáról megemlékezve nemcsak szentnek, angyalinak és apostolinak nevezi a koronát, hanem egyenesen isteninek. Az angyali jelzőt Révay annak tulajdonítja, hogy angyali közbenjárásra került hozzánk a korona. Pethő Gergely is 100 évvel később 1753-ban, Kassán kiadott magyar nyelvű krónikájában így magyarázza: „Hogy nevezetik Sacra Szent, mert istentől rendeltetett. Angyali Angelica; mert annak dolgát az angyalok kormányozták. Apostolica Apostoli, mert a’ Romai Apostoli Sz. Széktől Apostoli Királynak adatott, és küldetett Apostoli Ország számára.”²

Ebben az tanulmányban a magyar Szent Koronáról a mezopotámiai írások, az azokkal egybehangzó evangéliumok, valamint az archaikus magyar népi hagyományok alapján szeretnénk felvetni néhány új szempontot. Elfogadjuk a koronakutatás eddig elért eredményeit, és igazoltnak tekintjük a magyar mérnök és orvos kutatócsoport, Csomor Lajos, Dr. Fehér András és Dr. Pap Gábor kutatásainak eredményeit a Korona felépítésére, szerkezetére, a Geobitz és Konstantin zománcképek cserélt voltára vonatkozóan, valamint elfogadjuk Révay Péter koronaőr személyes tapasztalat alapján megfogalmazott koronaőri jelentését, amelyben ezt állapítja meg³: „a homlokzati részen almát (pomum=gyümölcs, beszúrás tőlem) tartó Üdvözítőnk képmása, az ellenkező oldalon az Isteni Szűz

Anyá” - Divae Matris Virginis⁴ – képei láthatóak.

A Szent Korona misztikus történetéhez hozzátartozik az „angyal hozta korona” gondolatkör, ennek eredetét, írásbeli, szóbeli és tárgyi néprajzi nyomait vesszük sorra először. Ezt követően azzal szeretnénk foglalkozni, hogy a Szent Korona szerkezete és a zománcképek milyen módon közvetítik az evangéliumi üdvtörténetet, egyben az ősi mezopotámiai vallásos hagyományokat.

I. A Szent Korona misztériuma

A magyar Szent Korona történetében angyal útján érkezik a korona⁵. Az angyal általi koronaküldés legkorábbi mozzanatát a mezopotámiai archaikus hagyományban tudjuk tetten érni, ahol Isten angyali közvetítéssel küldi a koronát Kr. e. 3. évezredben Etana - mezopotámiai királylistán szereplő király - királyságának megalapításához. A történet akkád

⁴ A Szűzanya megnevezését sok alkalommal helytelenül Szent Szűz Máriának fordítják. Révay Péter megfogalmazása – Divae Matris Virginis – Isteni Szűz Anya, vagy Istennek Szűz Anyja fordítás elfogadhatóbb és pontosabban kifejezi a lényegét.

⁵ A magyar Szent Korona szentszéki eredeztetését – nevezetesen, hogy a magyarok koronát kértek volna István koronázásához, vagy a pápa általi koronaküldést - nem igazolják írott forrásaink, sem a László-kori nagyobb Szent István legenda, sem a Kálmán idején készült kisebb legenda. Történelmi dokumentumokból tudjuk, hogy Szent István előtt uralkodóinkat már királyi méltóságnévvel illetik Attila királytól kezdve. A történelmi kutatás egy ideig valósnak tartotta a Hartvik-legendában leírt Szilveszter pápa féle koronaadományozásra, koronaküldésre vonatkozó eseményeket. Mára azonban hitelt érdemlően bebizonyosodott Karácsony János és Váczy Péter kutatásaiból, hogy ezek utólagos betoldások a legenda szövegébe. A nagyobb legenda is csak annyit említ, hogy „atyja halála után az ötödik évben – így akarta az isteni kegyelem - elhozták az apostoli áldás levelét,.... István királlyá választatott”.

¹ AMiskolci Bölcsész Egyesület 2020. június 25-én megtartott Magyarságtudományi Nap keretében elhangzott előadás szerkesztett változata.

² Pethő 1753, 140. oldal

³ Révay 2010, 44. oldal

közvetítéssel maradt ránk.⁶ A vízözön után kezdetben a királyság még csak az isteni szférában létezett, majd később teremtődött meg a lehetősége annak, hogy a királyság leszálljon az égből a földre, amelyhez nagy, sorsteremtő angyalok segédkeztek. *Zakar András* (1973. 55. o.) fordításában így olvasható az eposz-részlet:

„Gyűlésbe gyűltek a tündérek.
A nagy angyalok, a sorsteremtők,
meghányni-vetni ország dolgait,
gyűlésbe gyűltek.
Ők teremtették a négy világszférát,
Ők szerzetek törvényt, jogot, szokást.
Mert az Igitigik gyűlötték az embert
s ha rajtuk áll, bizony, csak kis időig
élhetett volna ez a földi nép.
Akkoriban a jámbor emberek
nem emeltek maguk fölé királyt,
Se korona, se gyöngydzses süveg,
se drágakővel kirakott jogar
nem pompázott, se szentély nem magaslott.
Az égtájak is még egybemosódtak.
Hét isteni bölcs a menny kapuit
a felsőbb világok bejáratát
őrzötte a földiek ellenében.
Idők telvén tűntek az Igitigik.
Az Igitigik a városból kimentek.
A korona, a gyöngydzses süveg,
a drágakővel kirakott jogar,
a pásztorbot akkor mennyben hevert még, menny-
ben hevert, Anu zsámolya mellett, Istár vala a város
pásztorja,
királyait is ő szemelte ki,
pillantásaival téreit kutatta.
Enlil meg az ég rendjére ügyelt,
Majd a királyság leszállott az égből.”

A misztérium kérdését tovább kutatva a hangsúly az angyali közbenjáráson van; évszázadokon keresztül nem veszett ki az emléke a magyar hagyományból annak, hogy a koronát angyal hozta isteni közbenjárás-

⁶ Bár az *Etanáról – Kis város királyáról* - szülő történet mezopotámiai eredetű, az istennő neve akkád közvetítés révén Istár formában szerepel. *Záhonyi* (2005. 58. o.) kutatásai alapján Istár eredeti, mezopotámiai nevei: INNANA, NIANNA ill. INNIN formában találhatók meg.

sal Pannóniának. Tudjuk, a masszívan, hosszú időn keresztül fennmaradó legendáknak valós gyökerük van. A magyar néphagyomány archaikus imádságai-
ban is, amelyeket *Erdélyi Zsuzsanna* (1976. 248. o.) gyűjtött össze, szerepel az angyal hozta korona:

„Én kimenek én ajtóm eleibe/
Feltekintek magos mennybe/
Nyitva látom mennyország ajtaját/
Abba látok apró madarakat/
De nem apró madarak
hanem szárnyas angyalok/
Szárnyuk alatt Korona/
Koronában igaz kert/
Paradicsomkert”

Ennek az archaikus imának egy másik változatát *Harangozó Imre* (1998. 198. o.) néprajtudós gyűjtötte fel:

„Nem madárka, szárnyas angyalka/
Szárnya alatt kalazma,
Kalazma az igaz hit”

De mit is jelent ez a kifejezés, hogy kalazma? Erre *Dr. Gyárfás Ágnes* (2004. 119. o.) adott hitelt érdemlő magyarázatot a mezopotámiai nyelvből⁷, a szó jelentése: ország, haza. Az archaikus imában a madár a közvetítő a két világ – az égi és a földi - között, abba a hazába, ami a lélek örök hazája, ahová a lélekmadár visz el minket, ahová imáinkkal, lelkünk felemelésével juthatunk el.

Ezt tudták a régiek, ezért mondták úgy „Koronában igaz kert, paradicsomkert”⁸ és hogy „Kalazma az igaz hit”, vagyis az égi hazában, országban,

⁷ *Kalazma, Kalam: Labat 312 = ország, haza.*

⁸ *Erdélyi, 1976, 248. oldal. Az archaikus imádságok ősképei és a keresztény hagyomány hatottak egymásra. Az elsőnek idézett ima gyűjtése során Erdélyi megemlékezik Margit néniéről, akitől lejegyezte az ősi szöveget, és aki ezt fűzte hozzá: „ezt még nagyapám édesapjától (tanultam)... én 9 éves voltam akkor... kislányom, el ne felejtse!”- szöveg a bűzdítés, és a dédapa többször is megkérdezte Margit nénitől: „Tudod-e még mondani?”, majd Margit néni hozzáfűzi: „e’mondatta velem... Templomban ezt nem hallottam.”*

1. ábra: Padtámla-betét, Karancseszki, Selmeczi Kovács Attila közlése

mennyországban, paradicsomban való hit az igaz hit. Ezek az imádságok a magyar lélek hangjai az idők mélyéről, s bennük rögzült az Isten országáról szóló tudás, mely országot a Szent Korona képvisel itt a földön, és földreérkezésében angyal vagy madár segítkezik.

Az „angyalhozta korona” ábrázolások népművészetünknek is gyakori témái. Ezek közül az egyik bemutatott példa egy

Nógrád megyei juhász, Lőrincz Pál által faragott padtámla 1902-ből. A faragáson oroszánok tartják, vagy támaszkodnak mint életfára a címeres, kettős kereszt országalmára és lélekzetükkel, lehelletükkel, lelkükből táplálják a koronát, amit az égi szférában angyalok tartanak vagy éppen most hoznak. Az ábrázolás lehetővé teszi mindkét értelmezést.

A másik ábrázolás egy karcolt és választóvízzel⁹ sárgított technikával készített tükrös tetején látható. A mestermunka készítőjét név szerint is ismerjük, *Hodó Mihály* a Baranya megyei Drávaiványról. Ezen a pásztorfaragáson is oroszánok őrzik és hatalmas angyalok hozzák, védelmezik a Szent Koronát.

Mivel három a magyar igazság, álljon itt harmadik-

⁹ Választóvíz, vagy királyvíz: salétromsav és sósav 1:3 mólarányú elegye. A salétromsav 65-68%-os vizes oldatának és a sósav 33-37%-os vizes oldatának felhasználásával készül. Az ezüstöt oldja, az aranyat és platínát nem.

ként egy női kéz által készített szőttes példaként. Ezen a szőttes technikával készített, recehímzéses szegélydíszsel kivarott kézimunkán az angyalok szerepét madarak töltik be. Ők őrzik és hozzák a Koronát, ahogy az archaikus magyar imaváltozatban is olvashattuk. A kézimunka az ősi, archaikus magyar hímzések színvilágának megfelelően piros és kék színű fonallal készült. A szőttes három felső sorában ugyanazt a mintát láthatjuk megfogalmazni, melynek jelképi magyarázata megerősíti a Magyar Szent Korona isteni minőségét. A rovásírásból értelmezhető „TY”=Atya betűk, valamint a „virág=világ” ábrázolások egy teremtéstörténet folyamatábráját jelenítik meg, végül egy hullámvonal-szerű „ék=ékes” sor zárja le a szőttes technikával megfogalmazott kompozíciót. A recehímzés pedig magát a Szent Koronát ábrázolja a két madárral.

Összefoglalva elmondható, hogy a magyar archaikus imádság mindkét szövegváltozatára (angyal vagy madár hozta korona) található magyar néprajzi tárgyi analógia. Tehát népi műveltségünk különböző tárgyakot területein az ősi archaikus imádság és a mezopotámiai eposz szövegváltozatainak megfelelően megőrizte az égi királyság földre szállásának és az azt képviselő angyal által hozott koronáról szóló ismereteket.

Kezdetben Isten elgondolása volt az égi királyság megvalósítása a földi tereken. A keleti és nyugati kereszténységben egyaránt megtaláljuk nyomait annak a hitnek, hogy minden hatalom - a királyi hatalom is - Istentől ered. Nyugat-európai korai keresztény templomok boltív csúcscsúszsein található ábrázolásokon Isten keze felhőtakaró alól

2. ábra: Tükrös Drávaiványról, Magyar Néprajzi Múzeum, Selmeczi Kovács Attila néprajz-kutató közlése

3. ábra: Szőttés recchímzés szegéllyel, Nagykanizsa, Thúry György Múzeum, Kiss Nóra néprajz-kutató közlése

4. ábra: A pártus IV. Phraatrész (XIV. Arszak) pénzén angyalok koronázzák az uralkodót, Kr. e. 35-32.

5. ábra: Anafonitria kolostor, Zakynthos szigete, a szerző felvétele

nyújt koronát a királynak, későbbiekben Krisztus, vagy a Szűzanya személyesen végzi a koronázást; mint például a szicíliai II. Roger koronázását megörökítő 1130-ból származó mozaikon, vagy az 1317-ben készült szepeshelyi freskón, amely az Anjou-házból származó Károly koronázását ábrázolja. (Kocsis, 1997. 53-63. o.)

Bíborbanszületett VII. Konstantinos „A birodalom kormányzása” című királytükkrében isteni megkülönböztető jelként, insigniumokként¹⁰ ír fiának a koronákról, amelyeknek készítésében angyalok működtek közre: „Ezeket és a koronákat nem emberek készítették, nem is emberi mesterkedés eszelte ki vagy csinálta azokat, hanem, mint a régi történelem titkos könyveiben írva találjuk, amikor Isten ama nagy Konstantint, az első keresztény uralkodót császárrá tette, ő küldte neki ezeket a díszruhákat és koronákat angyla útján.”¹¹

A mi műveltségi körünkhöz már inkább közelebb álló, Kr. e. 35-32-ig uralkodó pártus IV. Phraatrész (XIV. Arszak) pénzén található ábrázoláson is angyalok illesztik az uralkodó fejére, illetve tartják az uralkodó koronáját.

Az orthodox keleti kereszténységű Zakynthos szigetén található, XIV. századból származó Szent Anafonitria kolostor falán található emléktáblán is angyalok hozzák a koronát.

II. Üdvtörténet az evangéliumok tükrében

A 6. számú ábrán a Szent Korona zománcképeinek elhelyezkedése látható, az arkangyalok, szentek, apostol vértanúk és isteni személyek üdvtörténeti jelentőséggel bírnak a mindenkori király és a nemzet tagjai számára.

Az abroncon olyan arkangyalok, harcos és gyógyító vértanú szentek sora vonul fel, akik a földi szféra szakrális védelmét biztosítják. Szemből nézve a Krisztus kép alatti sorban egymással szemben látható két arkangyal,

Szent Mihály, a harcos és a lelkek mérglegelője, és **Szent Gábriel**, a hírvivő, az angyali üdvözlés közvetítője. Mindkét arkangyal szorosán és többszörösen kapcsolódik a magyar történelmi hagyományhoz is¹². Gábrielről karácsonyi archaikus népénekeink már a legkorábbi időktől kezdve megemlékeznek.

„Gábriel Arkangyal mennyekből,
követ Istentől, Szűz leányhoz, Máriához,
csendesesen repül.”¹³

Gábriel egyben a magyarok védangyala is, ezért ábrázolták a Hősök terének milleneumi oszlopán. A pápának ő jelent meg álmában, hogy hírt adjon két követség érkezéséről, amelyek közül a magyar

¹⁰ Insignio, latin, megkülönböztető jellel lát el.

¹¹ Huszti Vilmos: A „királytükörök” politikai irodalmi műfaja, mint művelődéstörténeti és államelméleti forrás. h. és én.) 31. oldal

¹² A Képes Krónika ábráin Kr. után 452-ben Attilának Szent Mihály jelenik meg, hogy figyelmeztesse a Róma alóli visszavonulásra. Szintén a Képes Krónika ábrázolja, amint László király Géza feje felett látja Gábriel arkangyalt, aki koronát illeszt Géza fejére.

¹³ Gábriel arkangyal mennyekből - Mikor Máriához... című magyar népének. Kecskés Együttes, Magyar Karácsony I. című CD-ről, 2000.

követségnek kell majd adnia a Koronát. Pió Atya – XX. századi stigmatizált szent - szerint, ha a magyarok tudnák, hogy milyen erős védangyaluk van, határozottabban kérnék Gábrriel segítségét.

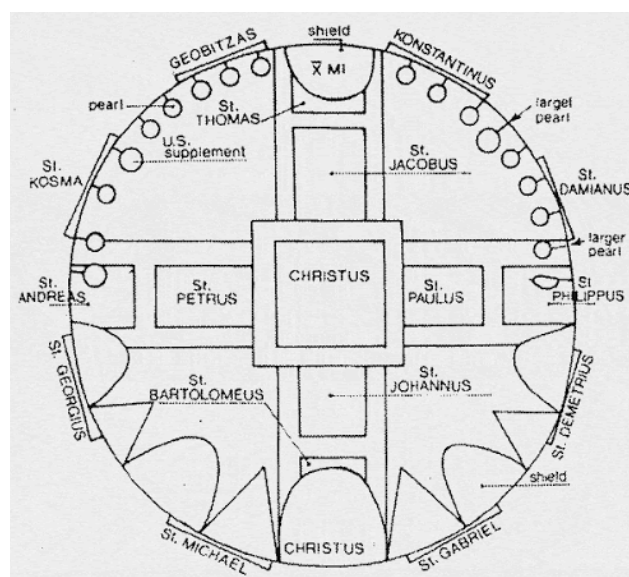
Az abroncon látható következő két harcos vértanú szent is kötődik a magyar történelmi és népi hagyományokhoz, hierarchiájuknak megfelelő szinten ők is a földi élet szakrális védelmét biztosítják. Sárkányölő **Szent György** a királyné megszabadítását követően

kérte a város lakóit, hogy Jézus Krisztusba vetett hittel térjenek meg. Györgyről azt is érdemes tudni, hogy görög neve Georgiosz, ami földművest jelent, a történelmi források „a magyarokat, mivel mageresztők, szántóvetők voltak, ... a Görögök Scythae Georgii... (néven) nevezték görög nyelven.”¹⁴ Ezért György a pásztoroknak, földműveseknek is védőszentje. A másik harcos szent, **Dömötör**, aki az Érdy-kódex tanúsága szerint¹⁵ Magyarország területén, Száva-szentdömötörön (ma Sremska Mitrovica) született. Tóth Péter (2001) liturgikus szövegek vizsgálatával¹⁶ bizonyította, hogy Magyarországon külön, a nyugati egyháztól eltérő, kiemelt ünnepnap illette meg Szent Dömötör napját, valamint hosszabb (duplex) és ünnepélyesebb szertartással kimondottan, mint az ország patrónusát, védelmezőjét tisztelték meg. Mindkét szent vértanú emléknapjához a magyar pásztoréletben bőségesen kapcsolódik néphagyomány (pl. állatok kihajtása, juhászújev).

¹⁴ Horváth István (1825): *Rajzolatok a magyar nemzet legrégebbi történeteiből*. Főnix Könyvműhely – „Múltat s jövődőt” Közművelődési Egyesület, Debrecen, 2001.

¹⁵ „Dicsőséges Szent Dömötör mártír, mint írásban találjuk, támada ezen Magyarországból, Szerémségnek tartományából és azon várasban születék, kit annak utána az ő szent nevére nevezének, kinek Száva Szent Demeter neve. Kinek ő szülei nagy jeles nemes nemből valának.”
Forrás: <https://www.magyarKurir.hu/hirek/szent-doemoetoer-vertanu> letöltés: 2019. május 16.

¹⁶ Tóth Péter (2001): *Egy bizánci szent Magyarországon, egy magyar szent Bizáncban*. Magyar Könyvszemle 117. évf. 2001. 1. szám, forrás: <http://epa.oszk.hu/00000/00021/00028/0004-213.html> letöltés: 2019. május 16.

Az abroncon a továbbiakban két orvos ikertestvér 6. ábra: A magyar Szent Korona jelölései rajza - Forrás: internet vértanú - **Szent Kozma és Szent Damián** – következnek. Ők gyógyítói minőségükben gondoskodnak a földi terek védelméről a Szent Korona közvetítésével. Ingyen gyógyítottak, sokan megtértek tiszteletükre, prédikációjuk, vagy gyógyításuk következtében. Konstantinápolyban épített bazilikájukban a VI. századig visszamenőleg csodálatos gyógyulásokat jegyeztek fel; akik ott aludtak egy éjszaka meggyógyultak, vagy álmukban kaptak a két szenttől személyre szabott gyógymódot.

A Korona keresztboltozatán a felső sorban, a Pantokrátor Krisztus képéhez legközelebb látható két-két apostol páros: Szent János és Szent Jakab, valamint Szent Péter és Szent Pál. **Szent János** jobb mutatóujjával mutat az evangéliumot jelképező könyvre. Az evangelisták közül egyedül ő szerepel a Koronán és egyedül ő magyarázza a Fiúisten testetöltésének igei eredetét¹⁷. János maga a szeretet, ő áll legközelebb az Üdvözítő szívéhez, ő a szeretett tanítvány, az ő evangéliuma fogalmazza meg a jézusi szeretet parancsot.¹⁸

Szent Jakab apostol zománcképe következik, mind az idősebb, mind a fiatalabb Jakabot megidézi a korona készítője az iratkeercssel és az ún. „jakab ággal”. Az idősebb Jakab a három kiváltságos tanítvány egyike, János testvére; a színeváltozáskor, Jairus

¹⁷ Jn 1,1-14: „Kezdetben volt az Ige, s az Ige istennél volt, ... és az Ige testté lett és köztünk lakott.”

¹⁸ Jn 13,34-35: „Új parancsot adok nektek, hogy szeressétek egymást; ahogy én szerettelek titeket, úgy szeressétek ti is egymást.”

lányának feltámasztásakor és a Getszemáni kertben Jánossal és Péterrel együtt jelen vannak, a Koronán is őket ábrázolta a készítő a legközelebb Krisztushoz. Jakab és János édesanyja kéri Jézustól: „Rendeld el, - felelte - hogy az én két fiam közül az egyik a jobboldon, a másik a baloldon üljön országodban.” de ehelyett Jézus a szolgáló szeretetről tanítja őket¹⁹.

Ha azonban az **ifjabb Szent Jakabra** gondolunk, ő úgy szerepel a legendáriumban, mint az „Igaz”, aki jellemében és kinézetében is leginkább hasonlított Krisztusra, ezért mondták róla, hogy testvére. Magára vette a jeruzsálemi egyház vezetését, Abbának, atyának szólították. A zsidók mégis levetették a jeruzsálemi templom tetejéről, majd megkövezték, de ő megbocsátott gyilkosainak. Ő a szolgáló szereteten felül a megbocsátó szeretet példáját mutatja fel nekünk.

Szent Péter apostolnak Jézus adta a Péter nevet, amely görögül Petrosz, jelentése kőszikla. Azonban arámi nyelven a „petros” ’kefas’-t, ingatag követ jelent. Jézus maga a ’petra’, a mozdíthatatlan kőszikla. Péternek háromszori tagadása²⁰ ellenére ingatag kőből kősziklává, mozdíthatatlan kősziklává, az egyház oszlopává kellett válnia, amire Jézus egyházát építeni akarta.²¹ Pétert két kulccsal ábrázolják a koronán, mivel Krisztus neki adta a mennyország kapuinak kulcsait, az oldás és kötés hatalmát²². **Szent Pál** apostol zománcképén kezében az ige hirdetést jelképező könyvet tart. Pál a zsidóság szigorú, farizeus irányzatát követve üldözte a korai keresztényeket. A

damaszkuszi úton Krisztus közvetlenül hívja el őt²³, ezért ábrázolhatták őt is a Szent Koronán Krisztus közvetlen közelében. A későbbiekben Pál a gyűlölet érzelmének meghaladásával hitének középpontjává Isten szeretetét teszi. Az evangéliumban ő általa olvashatjuk a legszebb szeretet himnuszt²⁴.

A Korona keresztboltozatán az alsó szinten két szkíta térítő, **Szent András** és **Szent Szent Fülöp** zománcképei láthatók. András kezében a hittérítőkre utaló könyv. Ő mindig az adott nép hagyományaihoz alkalmazkodva, szeretettel hirdette az igét. A szkíták őt és Fülöpöt közel engedték magukhoz. Amikor Jézus Galileában tanított, mintegy ötezer főt számláló, hatalmas tömeg gyűlt össze, hogy tanítását hallgassák, betegeket gyógyítson, de megéheztek. András felméri, hogy nem lesz elég az ennivaló mindannyiuknak.²⁵ Fülöp sem bízik abban, hogy ekkorra sokaság éhét csillapítani tudják²⁶: Jézus azonban hálát mondott és szétosztotta a kenyereket, mindenki jóllakott és még 12 kosár maradt az ételből. Fülöp zománcképén egy M betű formájú könyv hívja fel a figyelmet Máriára, akinek olyan erős volt az Istenben vetett hite, hogy az angyali üdvözlésre mondott „igen”-je lehetővé tette Jézus megtestesülését itt a Földön (Végh, 2013. 17-20. o.). Fülöp még az utolsó vacsorán is hitetlenkedik Krisztus tanításáról

¹⁹ Mt 20,25-28: „Tudjátok, hogy a nemzetek fejedelmei uralkodnak a népeken, és a nagyok hatalmaskodnak felettük. Köztetek azonban ne így legyen, hanem aki nagy akar lenni köztetek, az legyen a szolgátok, és aki első akar lenni köztetek, az legyen a ti szolgálotok. Hiszen az Emberfia sem azért jött, hogy neki szolgáljanak, hanem hogy ő szolgáljon, és életét adja váltságul sokakért.”

²⁰ Jn 13,36-38

²¹ Jn 1,42: „Te Simon vagy, János fia. Kéfas lesz a neved.” Ez azt jelenti, hogy Péter (vagyis Szikla).”

²² Mt 16,19: „Neked adom a mennyek országa kulcsait. Amit megkötés a földön, a mennyben is meg lesz kötve, s amit feloldasz a földön, a mennyben is fel lesz oldva.”

²³ ApCsel 9,3-5: „Saul, Saul, miért üldözöl engem?”, „Én vagyok Jézus, akit üldözöl.”

²⁴ 1Kor 13,4-5: „A szeretet türelmes, a szeretet jóságos, nem féltékeny, nem kérkedik, nem fuvalkodik fel, nem nagyravágyó, nem keresi a magáét, nem gerjed haragra, nem gondol a rosszra, nem örül a gonoszságnak, de együtt örül az igazsággal; mindent eltűr, mindent elhisz, mindent remél, mindent elvisel.”

²⁵ Jn 6,9: „Van itt egy fiú, akinek van öt árpakenyere és két hala. De mi ez ennyinek?”

²⁶ Jn 6,7: „Kétszáz dénár árú kenyér sem elég nekik, hogy mindegyiknek csak valami kevés jusson.”

az Atyához vezető utat illetően.²⁷ A két szkíta térítő Krisztustól az Istenbe vetett hitről és ennek legmagasabb fokáról, a teremto hit erejéről kapott példát a kenyérszaporításkor.

Szent Tamás apostol ábrázolása a Szent Koronán csak részben látható, eredetileg a Szűzanyát ábrázoló zománckép takarta a szent képét. Amikor Krisztus feltárja előttük a húsvéti eseményeket, hogy hamarosan az Atyához megy, Tamás annyi gyógyítás, tanítás és csoda ellenére még mindig hitetlenkedik: „Uram, nem tudjuk hová mégy, hogyan ismerhetnénk az utat?”²⁸ Ennek ellenére egy Tamáshoz köthető apokrif Gyöngy himnusz²⁹ megörökíti ahogy rátalálunk az Égatyához vezető utunkra és felölthetjük fényruhánkat. Krisztus feltámadását követő nyolc nap múltán újra megjelenik Tamásnak, hogy ő a sebek érintésével bizonyosságot szerezhessen és higgyen. Tamás legendájában a Szűzanya – mint a legmagasabb szintű istenhit tanúságtevője - mennybevitelkor bizonyosságul Tamásnak visszajuttatta az övét. Ezt a szoros lelki kapcsolatot a Szűzanyával az apostol képének a Szent Koronán történő elhelyezése is igazolni látszik, mivel Tamás zománcképe – elfogadva Révay Péter szemtanú koronőr tudósítását - a Szűzanya képe mögött található. Tamás apostolnak az Istenbe vetett hitről és a hozzá vezető utról kellett tanulnia, bizonyosságot szereznie.

Szent Bertalanról keveset tudunk. A Koronán, a súlyosan sérült zománcképen az apostol képe egyáltalán nem látható. Mintha Bertalan apostol vértanúságát példázná ezzel, akit legendája szerint meggyújtottak, a keresztény hagyományban börtelenül ábrázolják. A Legenda Aurea egy másik értelmezésre is rávilágít; megörökíti, hogy Bertalan Indiában meggyógyította Polemius király lányát, aki ezért megakarta őt jutalmazni arannyal, drágakövekkel.

²⁷ Jn 14,8-14: „„Uram, mutatsd meg nekünk az Atyát, és az elég nekünk!” és Jézus így válaszolt neki: „Annyi idő óta veletek vagyok, és nem ismertél meg engem, Fülöp? Aki engem látott, az Atyát látta... Nem hiszed, hogy én az Atyában vagyok, és az Atya énbennem?...Higgyetek nekem, hogy én az Atyában vagyok, és az Atya énbennem. Ha másért nem, hát legalább a tettekért...”

²⁸ Jn 14,5

²⁹ Tamás Apostol – Gyöngy himnusz. L.N. L. Kiadó, 2011.

Bertalan azonban válaszában arról tanított, hogy a földi külsőségektől megszabadulva juthatunk a mennyei Atyához: „Ezeket az ajándékokat csak azok igénylik, akik földi javakat kívánnak; én viszont semmi földi, semmi testi dologra nem vágyom.” Talán ezért ábrázolják Bertalant úgy, hogy kezében tartja lenyúzott bőrét, földi létünk burkát.

III. Alsó, Felső Pantokrátor és a Szűzanya zománckép

A keresztboltozat tetején látható zománcképen – az ún. felső Pantokrátor képen - Krisztus az Atyaisten szerepében, mint ítélő Krisztus mutatkozik. Ez az ábrázolás típus az ikonok azon típusát képviseli, amelyek Krisztus isteni mivoltát, a világ fölötti megváltó hatalmát és világbíró szerepét hangsúlyozzák. Ez a zománckép a szemlélő számára nem látható, mint ahogy magát Istent sem látta senki, csak az Ő Fia nyilatkoztatta ki, ahogy az evangéliumi sorokból ismerjük.³⁰ A zománcképen a Krisztus trónja melletti fák öfelé hajolnak, egyik kezében könyv, másikban igazgyöngy, melyek az evangéliumi üzenetet, valamint a tisztaságot és feltámadást jelképezik.³¹

Az alsó és felső Krisztus képi ábrázolásában nagyfokú egyezőség mutatkozik, amely az evangélium szövegében is tetten érhető: „Én és az Atya egy vagyunk”³². A Jelenések könyvéből magyarázatot kapunk a trónon ülő Atya és Krisztus ábrázolásokról, valamint jobb és baloldalukon látható életfák jelképességéről: „Azután megmutatta nekem az élet vizének folyóját, amely ragyogó volt mint a kristály, és Isten és a Bárány királyi székéből fakadt. Utcája közepén és a folyó mindkét partján az élet fája volt, amely tizenkétszer terem gyümölcsöt, minden egyes hónapban meghozza a maga gyümölcsét; és a fa levelei a nemzetek gyógyulására szolgálnak. Nem lesz többé átok a városban, hanem Isten és a Bárány királyi széke áll benne, és szolgáló szolgálnak neki. Látni fogják az ő arcát, és homlokukon lesz az ő neve. Nem lesz többé

³⁰ Jn 1,18: „Istent soha senki nem látta: az egyszülött Isten, aki az Atya kebelén van, ő nyilatkoztatta ki.”

³¹ Hoppál Mihály és tsai. (2004). Jelképtár. Helikon Kiadó, 107-108. oldal

³² Jn 10,30

éjszaka, és nem lesz szükségük lámpafényre, mert az Úr, az Isten világosítja meg őket, és uralkodni fognak örökkön örökké.³³ Az evangéliumi szakasz Isten országának leírását adja, a két Pantokrátor zománc képi nyelven ugyanezt adja tudtunkra.

IV. Kapu, út, hit, szeretet

A Szent Koronán ábrázolt apostolok üdvtörténetet közvitétenek. Jézus Urunk minden apostolt úgy hívott el, hogy a szeretet parancsát a szívükbe írva ruházta fel őket arra az apostoli feladatra, amire küldte őket. Ha a Szent Korona zománcképein látható arkangyalok, szentek és apostolok küldetését vizsgáljuk az archaikus szövegekkel és az evangéliumi történetekkel összefüggésben a következőket állapíthatjuk meg.

Az abroncon látható arkangyalok és szentek a földi szféra, az uralkodó és a nemzet felé biztosítják a szakrális védelmet. Itt láthatók Szent Mihály, a gonosszal végső harcot megvívó arkangyal, az isteni ígét és útmutatást közvetítő Gabriel arkangyal, Szent György és Szent Dömötör harcos szentek, az egészséges földi életet oltalmazó Szent Kozma és Szent Damján gyógyító szentek zománcképei. A cserélt zománcképekről –kivétel a Divae Matris Virginis zománckép - nincs ismeretünk, hogy azok kiket ábrázoltak eredetileg.

A következő szinten a keresztpánt alsó és felső sorában ábrázolt apostolok életükkel tesznek tanúbizonyságot a szeretet egyes lépcsőfokairól; a szolgáló szeretetről, a teremtő hit erejéről és az Atyával való egységről. A keresztpánt alsó sorában András és Fülöp szkíta térítőknak a mennyei Atyával való egység olyan példáját adja Jézus, amelyben a kishitúséget legyőző, kenyérszaporításban is megnyilvánuló teremtő hit ereje tud megvalósulni. Ugyancsak ők kapják a mennyei Atya és Jézus egységéről szóló tanítást. Ugyanezen a szinten Tamás és Bertalan a feltámadásba és a mennyei Atya birodalmába, az Isten országába vetett hitről kapnak példát. A keresztpánt alsó sorában látható szentek története és tanúságtétele a hit kérdését érinti.

7. ábra: A magyar Szent Korona felépítése
Kapcsolatfelvétel az „égiekkel”: Kereszt
Mennyei kapuk: Jézus és Mária kapuszerű ikonjai
Út: Hit és szeretet apostoli példái a keresztpánton
Szakrális védelem: arkangyalok és szentek az abroncon
„Földelés”: csüngők

A keresztpánt felső sorában azok az apostolok láthatók, akik közvetve, vagy közvetlenül kerültek szoros kapcsolatba Krisztussal. Péter, id. és ifj. Jakab és János voltak a legközelebb Jézushoz, akik vele lehettek a Tábor hegyen a színeváltozáskor, Jairus házában és az Olajfák hegyén, a vérrel verítékezéskor, valamint a feltámadáskor, vagy a feltámadást követően ifj. Jakab esetében. A Koronán is ők vannak a legközelebb Krisztushoz. János maga a szeretet, Jakab a szolgáló szeretet, aki az ellenségeinek is meg tud bocsátani. Péter az állhatatossá, kösziklává vált szeretet, míg Pál a gyűlöletet felülmúló istenszeretet példáját mutatja fel nekünk.

A keresztpánt csúcsán, valamint az abronccsal való találkozási pontnál elöl és hátul az isteni személyek – Felső Pantokrátor, Alsó Pantokrátor, Szűzanya – már az isteni szférához vezető utat, a mennyek országát képviselik. A magyar Szent Korona szerkezeti felépítését, az egyes zománcképek elhelyezését az evangéliumi üzenetekkel összhangolt módon alakították ki. Az apostolok tanúságtétele azt példázza, hogy az Isten országába vezető út a hitre és a szeretetre épül, mely út sok esetben egyben keresztút is. Ez utóbbi megállapítást a keresztpánt kereszt formája fejezi ki jelképesen. Ide, a mennyei Atya országába az egyik út, az egyik kapu Jézuson keresztül vezet, aki így tanított minket: „Én vagyok az út, az igazság

³³ Jel 22,1-5

és az élet. Senki sem jut az Atyához, csak általam.”³⁴ Nemcsak az evangélium, hanem Jézus Szent Szívének litániája szerint - melyet június minden napján a katolikus egyház a hívekkel együtt elimátkoz - „Jézus Szíve, Isten háza és a mennyország kapuja”³⁵. A másik út, a másik mennyei kapu a Szűzanyán keresztül vezet, aki a „Mennyországnak ajtaja”³⁶. A Szűzanyát az egyház és a hívek minden május alkonyán köszöntik így a Lorettói litánia szövege szerint.³⁷ A Szent Koronán Krisztusról és Máriáról - mint mennyei kapukról, akiken keresztül Isten kegyelmeit közvetíti - szóló tudást a XVII. században élt nagy francia szent, Montforti Grignon Szent Lajos is megfogalmazta:³⁸ „tehát három lépcsőre kell felhágnunk, az első: Aki hozzánk legközelebb áll és képességünknek leginkább megfelel, Szűz Mária; a második Jézus Krisztus; a harmadik az Atyaisten. Hogy Jézushoz jussunk Szűz Máriához kell mennünk; Ő a mi **szószóló közbenjárónk**. Hogy az örök Atyához eljussunk, Jézushoz kell mennünk, ő a mi **megváltó közbenjárónk**.”

A Szűzanya, akit a csíksomlyóiak Babba Máriának, Boldog Asszonynak neveznek, ezen az ősi nevének szerepel a legrégebbi mezopotámiai istenhitben is. Köszönettel tartozunk *Dr. Farkasinszky Tibornak*, akinek Babba Máriáról írt összehasonlító elemzését tudtuk munkánk alapjául tekinteni. Ő mezopotámiai szövegek elemzésével kimutatta, hogy Babba Mária az ősi imákban ugyanabban az értelemben, mint a katolikus liturgiában „a kapu és a hozzá vezető út jelképeségű nőiség, illetve valamely életcél elérésének segítő istenanyja, a siker szülőanyja.”³⁹ Itt jegyezzük meg, hogy Mindszenty bíboros élére állt annak

az engesztelő mozgalomnak⁴⁰, amelynek célja volt, hogy a Szűzanya - mint a Világ Győzelmes Királynője - sikerre vigye a magyar engesztelők áldozataival együtt a gonosz kiűzését innen a földi terekről. A Szűzanyának ez utóbbi címe ugyancsak egybecseng azzal ősi Babba Mária/Boldogasszony hittel, mely őt, mint minden gondban, bajban segítő és sikerre vivő istenanyát ismeri el.

Jelen tanulmány szerzőjeként *Farkasinszky* kutatási eredményeihez szeretnénk hozzátenni, hogy a korabeli ötvösművészek a Babba Máriáról szóló ősi mezopotámiai szövegekkel, az archaikus magyar népi imádságokkal, valamint az evangéliumi szövegrészekkel és litániákkal egybehangzóan alakították ki a magyar Szent Korona szerkezetét, felépítését, zománcképeit. Mindkét isteni személy - Krisztus és Mária - ábrázolása egy kapuszerű, íves alakú zománcképen jelenik meg. A Szűzanyát a Lorettói litánia szövege alapján nemcsak a mennyországnak ajtajaként, hanem ugyanezen litánia mint „Igazság tükre”⁴¹ is dicsőíti. Valóban, a Szent Koronán - ha elfogadjuk *Révay Péter* leírását - a Szűzanya zománcképe szemben volt található Krisztus ikonjával, aki „Sol Iusticiae”, mint az „Igazság Napja” szerepel a keresztény hagyományban, aki maga az isteni Irgalom közvetítője is egyben. Az isteni személyek dicsőítő megszólításai kifejezik, hogy a képi ábrázolásban és a szöveges hagyományban is egymás tükörképeként jelennek meg. Egyik oldalon Krisztust, mint a „mennyország ajtaját” és az „Igazság Napját”, a másik oldalon az Istenanyát, mint az Ő tükörképét láthatjuk, aki szintén a „mennyország ajtaja” és az „igazság tükre”. A litániákban dicsőített tulajdonságaik, a Szent Koronán elfoglalt helyük, valamint az ikonok kapuszerű formája ugyanazt fejezik ki. Krisztus napszerepű, míg a Szűza-

³⁴ Jn 14,6.

³⁵ *Hozsanna!* 59. oldal

³⁶ *Uo.*

³⁷ *Rózsa K. és Neje (1898): 230. oldal*

³⁸ *Monforti Grignon Szent Lajos Mária (2020): A tökéletes Mária-tisztelet, Ős-Kép Kiadó, Budapest, 89. oldal*

³⁹ *Farkasinszky (2002): 9. oldal*

⁴⁰ Itt jegyezzük meg, hogy a Normafán szándékoztak felépíteni egy engesztelő kápolnát a Világ Győzelmes Királynője tiszteletére, az alapköveket maga Mindszenty bíboros úr helyeztette el 1944. december 8-án, Szeplőtelen Fogantatás ünnepén, azonban a háború megakadályozta a kivitelezést. Mindszenty bíboros PL 2930/1947. levéltári számú levelében írásban rögzítette: „Főpásztori óhajom, hogy a magyar engesztelésnek szentély épüljön. A püspöki kar 1946. dec. 26-i körlevele szellemében akarom az engesztelésnek ezt a szentélyét, mint az engesztelés évének maradandó emlékét.”

⁴¹ *Hozsanna (2015): 229. oldal*

nya – mint a Napnak tükörképe - holdszerepű Istenanyaként mutatkozik meg.

A magyar Szent Koronához kapcsolódó eszmetörténetben tehát nyomon követhetőek a mezopotámiai legősibb istenhít nyomai, a katolikus litániák legősibb szövegei. A litániák és az evangélium szöveghelyeit együtt vizsgálva archaikus imádságaink szöveghelyeivel, valamint néprajzi tárgyaink által is kifejezett üzenetekkel az angyali segítséggel földre

leszálló égi királyság mozzanatáról kapunk tudósítást a régmúltból. Az apostolok zománcképei, valamint az ikonokhoz kapcsolódó evangéliumi szövegrészek és legendák történetei az égi királyságba, az Isten országába hazavezető útról adnak útmutatást. Ez az út az apostolok életpéldáját követve a hit lépcsőfokát meghaladva, a szeretet gyakorlásán keresztül vezet. Az elmondottak a Szent Korona szerkezetét és zománcképeit szemlélve felidézhetőek.

FORRÁSJEGYZÉK

1. Beöthy Mihály – Fehér András – Ferenczné Árkos Ilona – Ferencz Csaba – Hennel Sándor: Méretek és arányok a Szent Koronán és a koronázási jelvényeken
2. Csomor Lajos (1996): Ófelsége, a Magyar Szent Korona. Régia Rex Kft. Nyomdája, Székesfehérvár
3. Erdélyi Zsuzsanna (1976): Hegyet hágék, lőtőt lépék – Archaikus népi imádságok. Magvető Könyvkiadó, Budapest
4. Farkasinszky Tibor (2002): Babba Máriáról. Miskolci Bölcsész Egyesület, Miskolc
5. Dr. Fehér András: A Szent Korona kutatás új eredményei. 2019. június 1-én Dunaújvárosban az evangélikus templomban tarott Szent Korona napon elhangzott előadás.
6. Dr. Gyárfás Ágnes (2004): TUR-ÁN népének nyelvén –Kép-jel írás magyar olvasata. Miskolc, Miskolci Bölcsész Egyesület Nagy Lajos Király Magán-egyeteme
7. Harangozó Imre (1998): „Krisztusz háze arangyos...” – Archaikus imák, ráolvasások, kántálók a gyimesi és moldvai magyarok hagyományából. Ipolyi Arnold Népfőiskola, Újkígyós, 109. oldal
8. Hozsanna! Teljes kottás népénekeskönyv. Szent István Társulat, az Apostoli Szentszék Könyvkiadója, Budapest, 2015.
9. Kocsis István (1997): A Szent Korona misztériuma. Püski, Budapest
10. Madas Edit (Szerk. 2004): Legenda Aurea, Neumann Kht., Budapest
11. Pap Gábor (1999): Hazatalálás – Művelődéstörténeti írások. Püski, Budapest
12. Pethő Gergely (1753): Rövid magyar kronika sok rend-béli fő historiás könyvekből nagy szorgalmatossággal egybe szedettetett és irattatott Kassán
13. Révay Péter (2010): A Szent Korona eredete – Révay Péter Túróc vármegyei főispán rövid emlékirata Magyarország több mint 600 éve tündöklő Szent Koronájának eredetéről, jeles és győzelmes voltáról, sorsáról. Magyar Ház, Budapest
14. Rózsa K. és neje (1898): Jó illatú virágoskert – Imádságok és énekek. Budapest
15. Újszövetség és zsoltárok a Neovulgáta alapján, Szent Jeromos Katolikus Bibliatársulat, Budapest, 2012.
16. Végh Tibor (2013): Fülöp és András képe a Szent Koronán. Ősi Gyökér, 3. szám.
17. Zakar András (1973): A sumér hitvilág és a Biblia, P.O.BOX „H” Garfield, N.J. USA 07026
18. Záhonyi András (2005): Ősi titkok nyomában – Archaikus jelek, írás emlékek és csillagmitológiai megközelítésük. Miskolci Bölcsész Egyesület